

SAVOIR-VIVRE®

Creat cu pasiune și savoir-faire. Un volum Baroque Books & Arts®.

Rachelle Bergstein

*Diamante
& Foc*

traducere din limba engleză de
INES HRISTEA

Colecție coordonată de Dana MOROIU

Rachelle Bergstein

BRILLIANCE AND FIRE: A BIOGRAPHY OF DIAMONDS

© 2016 by Rachelle Bergstein

Published by arrangement with HarperCollins Publishers.

© Baroque Books & Arts®, 2017

Imaginea copertei: Ana WAGNER

Concepție grafică © Baroque Books & Arts®

Lector: Rodica Crețu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BERGSTEIN, RACHELLE

Diamante și foc / Rachelle Bergstein;

trad. din engleză de Ines Hristea. - București: Baroque Books & Arts, 2017

Conține bibliografie

ISBN 978-606-8564-77-7

I. Hristea, Ines (trad.)

55

Tiparul executat de Monitorul Oficial R.A.

Niciun fragment din această lucrare și nicio componentă grafică
nu pot fi reproduse fără acordul scris al deținătorului de copyright,
conform Legii Dreptului de Autor.

Pentru Andrew

Prefață

Diminețile ei erau întotdeauna la fel. Putea să stea ore întregi așezată la masa din bucătărie, cu o ceașcă de ceai în față, îmbrăcată în pantaloni lejeri și o bluză, studiind necrologurile și rubricile de bârfe mondene, în vreme ce afară soarele înainta către amiază, iar lumina care se revărsa prin ferestre se reflecta în diamantul de 4,82 carate, cu tăietură marchiză, pe care-l purta pe deget. Era o gospodină ajunsă la șaptezeci de ani, cu cinci copii deveniți adulți, și se plictisea. Ceea ce era de înțeles. Din când în când primea musafiri, iar în unele seri ieșea la cină cu soțul ei, într-unul dintre cele câteva restaurante din cartier, unde erau clienți fideli. Soțul voia să meargă întotdeauna într-un loc cunoscut, unde chelnerii i se adresau pe nume, iar ea i se opunea rareori – n-a spus niciodată dacă și-ar fi dorit să încerce și un local nou. În fond, aprecia plusul de atenție pe care i-l acordau chelnerii.

Însă, indiferent dacă ieșea sau nu din casă, în fiecare zi își purta diamantele.

Și ea, și soțul ei erau copiii unor emigranți săraci din Europa: ea crescuse la o fermă din nordul statului New Jersey, la doar câțiva kilometri distanță de casa în care

trăia acum, la bătrânețe. Soțul fusese constructor și învățase meserie de la tatăl lui. La prima vedere, erau doi oameni care trăiau visul american. Se căsătoriseră în ajunul celui de-al Doilea Război Mondial și, când el s-a întors acasă teafăr, după ce-și satisfăcuse stagiul în cadrul marinei, ea i-a împrumutat banii ca să-și cumpere primul camion, pe care el – hotărât să reușească și motivat, dacă nu chiar impulsionat de apetitul ei pentru lucruri rafinate – l-a transformat într-o întreagă flotă. Soțul a câștigat o mică avere din montarea sau repararea acoperișurilor – destui bani cât să întrețină o familie de șapte persoane și să cumpere o ditamai casa colonială, poziționată pe vârful unui deal. Pe măsură ce consumerismul american lua avânt, amândoi au umplut casa respectivă cu tot felul de obiecte scumpe: Cadillacuri asortate în garaj, rochii și costume făcute pe comandă, haine de blană și bijuterii sclipitoare, de genul celor etalate în reviste de frumoasele actrițe de la Hollywood. Ea era îndrăgostită de Zsa Zsa Gabor și de Elizabeth Taylor – femei celebre, veșnic dichisite și care, prin atitudinea lor, promovau un stil particular de materialism al mijlocului de secol.

Cu toate astea, nici ea, nici el nu erau fericiți. El bea prea mult și amândoi țipau unul la celălalt. Asemenea multor alte cupluri din suburbiile anilor 1950 și 1960, și ei erau devotați înmulțirii urmașilor și acumulării de bunuri. Resentimentele au început să se insinueze în căminul lor în clipa în care fiecare, independent de celălalt, a realizat că niciuna dintre aceste ocupații nu era complet satisfăcătoare. Frustrările și le exorcizau luându-se de copii și unul de celălalt. Însă, indiferent de cât de rău se certau, în fiecare an – de ziua ei, de Crăciun sau cu ocazia aniversării căsătoriei – el îi cumpăra diamante. Și, în fiecare an, când deschidea cutiuța în care se găsea cadoul, iar martorii se

extaziau, ea, de plăcere, scotea un țipăt reținut, apoi, recăpătându-și controlul, remarca volubilă că pietrele erau prea mici. Poate că asta era felul ei de a-i transmite soțului că niciun dar, oricât de luxos – fie că era vorba despre o brățară Tennis splendidă sau despre o pereche nouă de cercei de un alb de gheață –, nu era suficient ca să compenseze comportamentul lui din restul timpului. Sau poate că înțelesul vorbelor ei era chiar mai profund. Admițând că îi plăceau cadourile acelea și îngăduindu-și astfel să renunțe la îndelungata râvnă de reprezentantă a păturii de mijloc a societății, ea ar fi abandonat tocmai lucrul care o făcea să meargă înainte: dorința de a deveni mai bogată și mai șic, dorința de a deveni un om mai bun.

El îi răspundea în manieră proprie: continua să-i cumpere diamante din ce în ce mai mari, dar de o calitate din ce în ce mai proastă. Dacă ea și-a dat seama de asta, n-a spus nimic. Iar el probabil că n-a văzut niciodată cum soția își admira zorzoanele, când se credea neobservată de nimeni. Stând așezată la masa din bucătărie, cu bijuteriile strălucind pe ea în lumina naturală care se revărsa în încăpere, bunica mea – o Elizabeth Taylor din nordul statului New Jersey, omul care a iubit diamantele mai mult decât oricare altă persoană pe care am cunoscut-o în toată viața mea – își cobora deseori privirea asupra mâinilor și surâdea.

*

Ce anume ne face să considerăm pietrele acestea sclipitoare atât de captivante? Când am început să scriu cartea de față am vrut să arăt rolul diamantelor în cultura noastră, acordând o atenție specială complexităților fundamentale ale acestei pietre care este, pe de o parte, simbolul unui

succes de proporții și al dragostei și, pe de altă parte, simbolul unei avarii înjositoare. Deși recunosc că diamantele mi se par foarte frumoase, ba uneori chiar fascinante, niciodată n-am tânjit după ele asemenea bunicii – gusturile mele sunt ceva mai simple și nu am acea îndârjire pe care o asociez cu cei mai entuziaști și mai nechibzuiți cumpărători de pietre prețioase. Deși probabil comparația nu e justă. În perioada în care a trăit bunica mea, diamantele însemnau regalizate, bogății și un indiscutabil succes în viață – în culisele acestei industrii existau mulți oameni care munceau non-stop ca să se asigure că percepția aceasta rămânea neclintită. Azi, diamantele înseamnă în continuare toate astea, dar, în același timp, au ajuns să fie tarate de asocieri insalubre, care au ieșit la lumină în anii din urmă: devastarea geologică, munca sclavagistă, populațiile indigene dezrădăcinate, o violență de neînchipuit. Nu e deci de mirare că, deși diamantele continuă să fie la modă, nu mai e deloc de bonton ca ele să-ți placă.

Realitățile acestea sunt prezente în *Diamante și foc*. Pietrele în cauză sunt, literalmente, dar și la figurat, surprinzător de multifacetate: de-a lungul anilor, ele au însemnat multe lucruri diferite pentru mulți oameni diferiți. Cândva se credea despre ele că pot să țină la distanță fantomele, că pot să pareze moartea (dacă diamantul e transparent), că pot să invite moartea (dacă diamantul e neclar), să încurajeze fertilitatea, să perforzeze intestinalele, dacă sunt ingerate, și să determine împăcarea în cuplurile certate – asta ca să numesc doar câteva dintre puterile supranaturale care le-au fost atribuite. Pentru evreii europeni marginalizați, din perioada Evului Mediu, diamantele au însemnat posibilitatea de a avea un loc de muncă, în vreme ce, pentru descendenții lor, în timpul Holocaustului, au însemnat o cale – portabilă și cu valoare financiară – de a scăpa cu

viață. Pentru maharajahii indieni din secolul al XVII-lea, care prețuiau diamantele, ele au însemnat o sursă de forță mistică. Pentru cei mai bogați locuitori ai New Yorkului, în Epoca de Aur, nestematele acestea au reprezentat atât dovada relevanței lor pe scena lumii, cât și modalitatea prin care să fie acceptați în pătura cea mai elevată a societății.

Știind toate astea, am putea să fim uluiți descoperind că prețioasele pietre ies din pământ cu un aspect deloc spectaculos – cel puțin prin comparație cu produsul finit. Un diamant tipic, nefasonat, are inițial o formă neregulată și o nuanță de alb-lăptos sau ca de săpun ori chiar o tentă galbenă; prima persoană care a propus tăierea și lustruirea diamantelor până la bine-cunoscuta formă de sclipitoare perfecțiune merită o laudatio extinsă, de înregistrat în analele istoriei pierdute, alături de aceea dedicată pionierului în materie de artă culinară care a decis într-o zi să încerce să mănânce un homar. Asemenea crustaceului străvechi, diamantele sunt produsul unei alte epoci: ele se formează în adâncul mantalei Pământului, în condiții de presiune și temperatură foarte ridicate, apoi explodează spre suprafața scoarței terestre prin intermediul erupțiilor vulcanice subterane. Din punct de vedere științific, sunt un lucru cu adevărat deosebit. Sunt făcute din carbon – la fel ca grafitul, cărbunele, ca mine și ca voi –, dar, în cazul lor, elementele se aglutinează sub aspectul unei rețele cristaline solide, ceea ce explică proprietățile unice și extrem de dezirabile cu care sunt hărăzite. În esență, diamantele sunt dure – dețin titlul de cea mai dură substanță naturală cunoscută omului – și stabile din punct de vedere chimic, sunt foarte buni conductori termici și, folosind termenul științific, sunt optic dispersive. Tocmai acest ultim atribut îi determină pe admiratori, asemenea mie, să se oprească în fața vitrinelor Tiffany & Co.: diamantele reflectă lumina.

Când un tăietor de diamante abordează o nestemată în starea ei primară, omul are în minte mai multe țeluri, dar primul dintre ele este, de obicei, acela de a maximiza reflectivitatea specimenului respectiv, ceea ce contribuie în mare măsură la cea mai abstractă, dar și mai dezirabilă calitate a sa: frumusețea de netăgăduit, aproape viscerală a diamantului.

Treaba bijutierului este să pună în lumină această frumusețe și, la modul ideal, să o potențeze, indiferent dacă e vorba despre un diamant de un sfert de carat, puțin mai mare de 4,1 milimetri, de unul de un carat, puțin mai mare de 6,5 milimetri sau de o piatră enormă, de trei carate, care măsoară în jur de 9,4 milimetri – dimensiune care, în teorie, continuă să pară mică, până e comparată cu aceea a degetului inelar al unei femei obișnuite (inelarul are, de obicei, puțin sub 16,5 milimetri, adică măsura standard 6 pentru un inel). De când au fost descoperite și până în ziua de azi, meșterii bijutieri s-au străduit să inoveze constant procesul de fasonare, oferindu-ne astfel tăieturi atemporale, precum *briliantul rotund*, *smaraldul* și *para*, dar și forme care, la intervale, intră și ies din modă, ca *prințesa*, care, de obicei, înseamnă un diamant tăiat pătrat, cu colțurile nerotunjite, *marhiza*, un diamant oval, ca o minge de fotbal american, și romantica *inimă*. Cele mai rafinate bijuterii din lume sunt, în mod indiscutabil, adevărate opere de artă, create de oameni care sunt la fel de pasionați și de dedicați meșteșugului lor ca maeștri pictori, arhitecți, romancieri, poeți și regizori. Chiar dacă nu aveți obiceiul să admirați diversele tipuri de podoabe, e dificil să te uiți, de pildă, la ceasul *Billionaire*, creat în 2015 de Jacob & Co., să nu remarci cele 260 de carate de diamante albe, sculptoare, cu tăietură smarald și montură invizibilă, și să nu te simți copleșit, să nu trăiești o senzație similară cu aceea

indusă de o lucrare minunată de ficțiune sau de imaginea unui zgârie-nori fără sfârșit. Iar ceea ce simți în fața unor astfel de opere este, de fapt, respect pentru vastitatea realizărilor umane și poate o înțelegere mai clară a ceea ce înseamnă sublimul.

Acestea fiind spuse, e mai ușor de priceput cum de cineva poate să privească aceeași piesă – creația unui bărbat care cândva era cunoscut ca „Jacob, bijutierul”, în parteneriat cu celebrul om de afaceri italian Flavio Briatore – și să aibă o cu totul altă reacție, să simtă dezgust față de excesul pe care îl reprezintă acest ceas și, mai ales, prețul lui amețitor: 18 milioane de dolari! Repet: asta este paradoxul fundamental al diamantelor. Pentru aceia dintre noi care am vrea să credem că, din secolul al XIX-lea – când Fabergé crea ouă bătute cu nestemate pentru țarii ruși, în vreme ce țăranii mureau de foame – încoace, lumea s-a schimbat, o piesă precum ceasul Billionaire poate să fie cel puțin tulburătoare. Însă, iar și iar, diamantele – și industria cu multe ramuri care există doar ca să le scoată din pământ, să le distribuie și să le promoveze – și-au dovedit reziliența. Chiar și la începutul noului mileniu, când criza „diamantelor de conflict” a fost atât de amplu expusă în media încât a devenit și subiectul unui film hollywoodian cu buget enorm, oamenii de rând – din Vest, dar și din Est – nu au încetat să cumpere prețioasele nestemate. Se poate spune așadar că omul e atras de diamante în mod irezistibil. Aceste pietre au ceva care ne determină să ne răsfățăm și să uităm orice aspecte morale – ceea ce am făcut și eu, când soțul mi-a oferit inelul de logodnă, o bijuterie cu vechime, împodobită cu diamante și safire. Ochii mi s-au umplut cu lacrimi, așa cum îmi închipui că i se umpleau și bunicii în clipele când stătea singură și privea lumina care dansa pe mâinile ei.

Pentru mine, faptul că această piatră fără de culoare poate să însemne atât de multe lucruri – să fie inclusiv un detaliu de recuzită vital, în cadrul unui ritual pe care îl mulți îl consideră a fi supremul gest de iubire, dar, în același timp, și simbolul cel mai clar al materialismului mizerabil – este exact motivul pentru care ea mi se pare atât de profund fascinantă. Cartea de față încearcă să reveleze multiplele fațete ale diamantului. În același timp, spune o poveste unică și, după cum m-au convins alții, semnificativă: povestea modului în care noi, ca societate, am ajuns să prețuim o piatră neobișnuită și povestea acelor oameni care i-au dedicat întreaga viață.

CUPRINS

Prefață	7
1. CUMPĂRĂTORII	15
Cum au ajuns bogătașii americani să iubească diamantele	
2. CĂUTĂTORII	36
Cum a ajuns un englez bolnăvicios să preia conducerea industriei diamantelor	
3. ÎNDRĂGOSTIȚII	61
Cum au ajuns femeile să primească inele de logodnă cu diamante (Partea I)	
4. POZEURII	79
Cum a ajuns un singur diamant să-și vrăjească proprietarii și să fascineze America	
5. OPTIMIȘTII	
Cum a reușit industria diamantelor să depășească două războaie mondiale și Marea Depresiune	104
6. VÂNZĂTORII	127
Cum au ajuns femeile să primească inele de logodnă cu diamante (Partea a II-a)	

7. REGINELE	147
Cum și-a câștigat Wallis Simpson diamantele	
8. STELELE	167
Cum a reușit o agenție de publicitate să aducă diamantele în prim-plan	
9. CÂȘTIGĂTORII	191
Cum a învățat Elizabeth Taylor să vorbească italiana	
10. INTRUȘII.....	209
Cum au crescut în dimensiuni diamantele	
11. INVENTATORII	231
Cum să creezi un diamant (și să provoci compania De Beers)	
12. ILUZIONIȘTII	253
Cum își păzeau magicienii trucurile	
13. MAEȘTRII.....	272
Cum au democratizat australienii diamantele	
14. SPLENDIZII.....	292
Cum au început băieții duri să poarte diamante	
15. CRITICII	314
Cum a reușit o criză globală să schimbe înțelesul lui „pentru totdeauna“	
16. INOVATORII	344
Cum să vinzi diamante într-o lume (mai) înțeleaptă	
Mulțumiri.....	374
Bibliografie selectivă.....	378

 SAVOIR-VIVRE®

O colecție de formare și rafinare a personalității, *à la légère*, fără nicio declarație de intenție programatică.

Enciclopedii și alte lucrări capabile să corecteze micile imperfecțiuni și să răspundă la marile întrebări cu grație, umor și inteligență, pentru cititorii care își caută bucurii oneste într-o lume a speranțelor amânate.